

omnia specularetur & perscrutaretur ante. Et, cum fossam latam cubiculari lecto circumdedit, ejusque fossa transitum ponticulo ligneo conjunxisset: eum ipsum, cum forem cubiculi clauserat, detorquebat. Idemque cum in communibus suggestis consistere non auderet, concionari ex turri alta solebat. Atque is cum pila ludere vellet, (studiose enim id faciebat) tunicamque poneret, adolescentulo, quem amabat, tradidisse gladium dicitur. Hic cum quidam familiaris jocans dixisset: *Huic quidem certe vitam tuam committis*. arrisissetque adolescens: utrumque iussit interfici: alterum, quia viam demonstravisset interimendi sui; alterum, quia id dictum risu approbavisset. Atque eo facto sic doluit, ut nihil gravius tulerit in vita. Quem enim vehementer amat, occiderat. Sic distrahuntur in contrarias partes impotentium cupiditates. Cum huic obsecutus sis, illi est repugnandum. Quanquam hic quidem tyrannus ipse judicavit²⁸ quam esset beatus.

XXI. Nam cum quidam ex ejus assentatoribus Damocles commemoraret in sermone copias ejus, opes, majestatem dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam adium regiarum; negaretque unquam beatiorem quemquam fuisse: Visne igitur, inquit, o Damocle, quoniam hæc te vita delectat, ipse eandem degustare, & fortunam experiri meam? Cum se ille cupere dixisset, collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo, textili fragulo, magnificis operibus picto: abacosque complures ornavit argento auroque calato. Tum ad mensam eximia forma pueros delectos iussit consistere, eosque nutum illius intuentes diligenter ministrare. Adorant unguenta, coronæ: incendebantur odores: mensa conquisitissimis epulis exstruebantur. Fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium, & lacunari feta equina aptum, demitti iussit, ut impenderet illius beati cervicibus. Itaque nec pulchros illos ministratores adspiciebat, nec plenum artis argentum: nec manum porrigebat in mensam: jam ipsa defluebant coronæ: denique exoravit tyrannum.

²⁸ *Judicavit*] Ita Victorius, Gruterus; Bentejus. *judicavit* non Wopkenius; sed, *indicavit*, Man. Lamb.

tyrannum, ut abire liceret, quod jam beatus nollet esse. Satisne videtur declarasse Dionysius, nihil esse ei beatum, cui semper aliquid terroris impendat? Atque ei ne integrum quidem erat, ut ad justitiam remigraret, civibusque libertatem & jura redderet: iis enim se adolescens improvisa ætate irriterat erratis, eaque commiserat, ut salvus esse non posset, si sanus esse cœpisset.

XXII. Quantopere vero amicitias desideraret, quarum infidelitatem extimescebat, declaravit in Pythagoreis²⁹ duobus illis: quorum cum alterum vadem mortis accepisset; alter, ut vadem suum liberaret, præsto fuisset ad horam morti destinatum: *Utinam ego, inquit, tertius vobis amicus adscriberer!* Quam huic erat miserum, carere consuetudine amicorum, societate victus, sermone omnino familiari! homini præsertim docto a puero, & artibus ingenuis erudito. Musicorum vero perstudiosum accepimus, poetam etiam tragicum: quam bonum, nihil ad rem. In hoc enim genere nescio quo pacto magis, quam in aliis, suum cuique pulchrum est. Adhuc neminem cognovi poetam, (& mihi fuit cum Aquinio³⁰ amicitia) qui sibi non optimus videretur. Sic se res habet. Te tua, me delectant mea. Sed, ut ad Dionysium redeamus; omni cultu & victu humano carebat: vivebat cum fugitivis, cum facinorosis, cum barbaris: neminem, qui aut libertate dignus esset, aut vellet omnino liber esse, sibi amicum arbitrabatur. Non ego jam cum hujus vita, qua terius, miserius, detestabilius excogitare nihil possum, Platonis aut Archytæ vitam comparabo, doctorem hominum & plane sapientium.

XXIII. Ex eadem urbe humilem homunculum a pulvere³¹ & radio excitabo, qui multis annis post fuit, Archimedes.

Tom. II.

P p p Cujus

²⁹ *In Pythagoreis*] Vide lib. III. de Officiis cap. 10.

³⁰ *Aquinio*] Aut, quod melius, *Aquino*, ut in altero est codice Lugdunensi. Consentit Catullianorum Carminum exempla omnia. *Epigr.* XIV. Habent enim omnia *Aquinio*, quam vocem exigit versus; alteram *Aquinio* respuit: Neque video quid fuerit, cur explicatores Catullum e Cicerone ma-

luerint, quam e Catullo Ciceronem emendare. Porrit *Aquinio* nomen esse Romanæ alicujus familiæ, ut *Crispinus*, *Silvius* &c. *Baberius*.

³¹ *A pulvere & radio*] Mathematicis studiis deditum. Locutionis ratio est, quod *radio* fit instrumentum, quo geometris in mensa, *pulvere* consperis, *excitatum* sua decur explicatores Catullum e Cicerone ma-

Cujus ego quaestor ignoratum ab Syracusanis; cum esse omnino negarent, septum undique & vestitum vepribus & dumentis indagavi sepulcrum. Tenebam enim quosdam senariolos, quos in ejus monumento esse inscriptos acceperam: qui declarabant, in summo sepulcro sphaeram esse positam cum cylindro: Ego autem, cum omnia collustrarem oculis, (est enim ad portas Agragianas magna frequentia sepulcrorum) animadverti columellam non multum e dumis eminentem: in qua inerat sphaerae figura, & cylindri. Atque ego statim Syracusanis (erant autem principes mecum) dixi, me illud ipsum arbitrari esse, quod quaererem. Immissi cum falcibus multi purgarunt & aperuerunt locum. Quo cum patefactus esset aditus, ad adversam basim accessimus. Apparebat epigramma exesis posterioribus partibus versiculorum, dimidiatis fere. Ita nobilissima Graeciae civitas, quondam vero etiam doctissima, sui civis unius acutissimi monumentum ignorasset, nisi ab homine Arpinate didicisset. Sed redeat unde aberravit oratio.

Quis est omnium, qui modo cum musis, id est, cum humanitate & cum doctrina habeat aliquod commercium, qui se non hunc mathematicum malit, quam illum tyrannum? Si vitae modum actionemque quarimus: alterius mens rationibus agitandis exquirendisque alebatur, cum oblectatione solertia; qui est unus suavissimus pectus animorum: alterius caede & injuriis, cum & diurno & nocturno metu. Age, confer Democritum, Pythagoram, Anaxagoram. Quae regna, quas opes studiis eorum & delectationibus antepones? Etenim quae pars optima est in homine, in ea situm esse necesse est illud, quod quaeris, optimum. Quid est autem in homine sagaci ac bona mente melius? Ejus bono fruendum est igitur, si beati esse volumus. Bonum autem mentis est virtus. Ergo hac beatam vitam contineri necesse est. Hinc omnia, quae pulchra, honesta, praeciosa sunt, (ut supra dixi: sed dicendum idem illud paulo uberius videtur) plena gaudiorum sunt. Ex perpetuis autem plenisque gaudiis cum perspicuum sit vitam beatam existere, sequitur ut ea existat ex honestate.

XXIV. Sed, ne verbis solum attingamus ea, quae volumus ostendere, proponenda quaedam quasi moventia sunt, quae nos magis ad cognitionem intelligentiamque convertant. Sumatur enim nobis quidam praestans vir optimis artibus, isque animo parumper & cogitatione fingatur. Primum ingenio eximio sit necesse est. Tardis enim mentibus virtus non facile comitatur. Deinde ad investigandam veritatem studio incitato. Ex quo triplex ille animi foetus existit: unus in cognitione rerum positus, & in explicatione naturae: alter in descriptione expetendarum fugiendarumve rerum: tertius in judicando, quid cuique rei sit consequens, quid repugnans: in quo inest omnis tum subtilitas differendi, tum veritas judicandi.

Quo tandem igitur gaudio affici necesse est sapientis animi, cum his habitantem pernoctantemque curis? Ut, cum totius mundi motus conversionesque perspexerit, sideraque viderit innumerabilia caelo inhaerentia cum ejus ipsius motu congruere certis infixis sedibus; septem alia suos quaeque tenere cursus, multum inter se aut altitudine aut humilitate distantia, quorum vagi motus rata tamen & certa sui cursus spatia definiant. Horum nimirum adspetus impulit illos veteres & admonuit, ut plura quaerent. Inde est indagatio nata initiorum & tanquam feminum, unde essent omnia orta, generata, concreta: quaeque cujusque generis vel inanimi, vel animantis, vel muti, vel loquentis origo, quae vita, qui interitus, quaeque ex alio in aliud vicissitudo atque mutatio: unde terra, & quibus librata ponderibus, quibus cavernis maria sustineat: in qua omnia delata gravitate medium mundi locum semper expetant, qui est idem infimus in rotundo.

XXV. Haec tractanti animo, & noctes & dies cogitanti existit illa a deo Delphis praecipua cognitio, ut ipsa se mens agnoscat, conjunctamque cum divina mente se sentiat: ex quo insatiabili gaudio compleatur. Ipsa enim cogitatio de vi & natura deorum, studium incendit illius aeternitatis imitandae: neque se in brevitate vitae collocatam putat, cum rerum

P p p 2 cau-

* Man. Lamb. committitur
in Vid. de sermoneb Man. sustinentur
c Man. Lamb. mens vitium exitum cognoscit

causas alias ex aliis aptas & necessitate nexas videt. Quibus ab aeterno tempore fluentibus in aeternum ratio tamen mensurae moderatur.

Hæc ille intuens atque suspiciens, vel potius omnes partes orasque circumspiciens, quanta rursus animi tranquillitate humana & ceteriora considerat? Hinc illa cognitio virtutis existit: efflorescunt genera, partesque virtutum: invenitur, quid sit, quod natura spectet extremum in bonis, quod in malis ultimum, quo referenda sint officia, quæ degendæ ætatis ratio deligenda. Quibus & talibus rebus exquisitis hoc vel maxime efficitur, quod hac disputatione agimus, ut virtus ad beate vivendum sit se ipsa contenta.

Sequitur tertia, quæ per omnes partes sapientiæ manat & funditur, quæ rem definit, genera dispartit, sequentia adiungit, perfecta concludit, vera & falsa dijudicat, differendi ratio & scientia: ex qua cum summa utilitas existit ad res ponderandas, tum maxime ingenua delectatio, & digna sapientia. Sed hæc otii. Transeat idem iste sapiens ad rempublicam tuendam: quid eo possit esse præstantius, cum prudentia utilitatem civium cernat, iustitia nihil in suam domum inde derivet, reliquis utatur tot tam variisque virtutibus? Adjunge fructum amicitiarum: in quo a doctis positum est cum consilium omnis vitæ consentiens & pæne conspirans, tum summa jucunditas e quotidiano cultu atque victu. Quid hæc tandem vita desiderat, quo sit beator? cui referat tot tantisque gaudiis fortuna ipsa cedat necesse est. Quod si gaudere talibus bonis animi, id est virtutibus, beatum est, omnique sapientes iis gaudiis perfruuntur: omnes eos confiteri beatos esse necesse est.

XXVI. AUD. Etiamne in cruciatu, atque tormentis? MAR. An tu me in viola putabas, aut in rosa dicere? An Epicuro, qui tantummodo induit personam philosophi, & sibi ipse hoc nomen inscripsit, dicere licebit, (quod quidem, ut habet³² se res, me tamen plaudente dicit) nullum sapientia

³² Ut habet se res, me tamen plaudente ut ut habet se res, me tamen; hoc est, ut dicitur] Sententia non recte procedit. Lege, cumque habet se res, quamvis non constet si

pienti esse tempus, etsi uratur, torqueatur, secetur, quin possit exclamare, *Quam pro nihilo puro!* cum præsertim omne malum dolore definiat, bonum voluptate: hæc nostra, honesta, turpia, irrideat; dicatque, nos, in vocibus occupatos, inanes sonos fundere; neque quidquam ad nos pertinere, nisi quod aut leve aut asperum in corpore sentiarum. Huic ergo, ut dixi, non multum differenti a iudicio ferarum, oblivisci licebit sui? & tum fortunam contemnere, cum sit omne & bonum ejus & malum in potestate fortunæ: tum dicere, se beatum in summo cruciatu atque tormentis, cum constituerit non modo, summum malum esse dolorem, sed etiam solum?

Nec vero illa sibi remedia comparavit ad tolerandum dolorem, firmitatem animi, turpitudinis verecundiam, exercitationem consuetudinemque patiendi, præcepta fortitudinis, duritiam virilem: sed una se dicit recordatione acquiescere præteritarum voluptatum: ut si quis æstuans, cum vim caloris non facile patiarum, recordari velit, se aliquando in Arpinati nostro gelidis fluminibus circumfusum fuisse. Non enim video, quo modo sedare possint mala præsentia præteritæ voluptates.

Sed cum is dicat semper beatum esse sapientem; cui dicere hoc, si sibi constare vellet, non liceret: quidnam faciendum est iis, qui nihil expetendum, nihil in bonis ducendum, quod honestate careat, existimant? Me quidem auctore etiam Peripatetici, veteresque Academici balbutire desinant aliquando, aperteque & clara voce audeant dicere, beatam vitam in Phalaridis taurum descensuram.

XXVII. Sint enim tria genera bonorum, ut jam a laqueis Stoicorum, quibus usum me pluribus quam soleo, intelligo, recedamus. Sint fane illa genera bonorum, dum corporis & externa jaceant humi, & tantummodo, quia sumenda sunt, appellentur bona. Alia autem illa divina longe lateque se pandant, cælumque contingant: ut ea qui adeptus sit, cur eum beatum modo, & non beatissimum etiam dixerim? Dolorem vero sapiens extimescet? Is enim huic maxime sententia

bi ipse, sed sua dogmata evertat. Tenent. portuit. Phorm. III. 2. Sed ut ut hæc sunt, Heaut. I. 2. Ut ut erat, mansum tamen o- tamen hoc faciam, Bentlejus.

tia repugnat. Nam contra mortem nostram atque nostrorum, contraque aegritudinem & reliquas animi perturbationes satis esse videtur superiorum dierum disputationibus armati & parati. Dolor esse videtur acerrimus virtuti adversarius. Is ardentibus facibus intentat: is fortitudinem, magnitudinem animi, patientiam se debilitaturum minatur. Huic igitur succumbet virtus? huic beata sapientis & constantis viri vita cedet? Quam turpe, o dii boni! Pueri Spartiata non ingemiscunt verberum dolore laniati. Adolescentium greges Lacedaemone vidimus ipsi incredibili contentione certantes pugnis, calcibus, unguibus, morsu denique; ut exanimarentur, priusquam se victos faterentur. Quae barbaria India vastior, aut agrestior? In ea tamen gente primum ii, qui sapientes habentur, nudi aetatem agunt, & Caucaasi nives hiemalemque vim perferunt sine dolore: cumque ad flammam se applicaverint, sine gemitu aduruntur. Mulieres vero in India, cum est cuiusvis earum vir mortuus, in certamen iudiciumque veniunt, quam plurimum ille dilexerit. Plures enim singulis solent esse nuptae. Quae est victrix, ea lata, prosequentiis suis, una cum viro in rogam imponitur: illa victa³³, moesta discedit. Nunquam naturam mos vinceret: est enim ea semper invicta. Sed nos umbris, deliciis, otio, languore, desidia animum infecimus: opinionibus, maloque more delinitum mollivimus. Aegyptiorum morem quis ignorat? quorum imbutae mentes pravitatis erroribus, quamvis carnificinam prius subierint, quam ibim, aut aspidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum violent: quorum etiam si imprudentes quippiam fecerint, poenam nullam recusent.

De hominibus loquor. Quid bestia? non frigus, non famem, non montivagos atque silvestres cursus, lustrationesque patium-

³³ Illa victa moesta discedit] Bentlejus i-
deo legendum putat ille victa moesta disce-
dunt, quia Cicero dixerat paulo ante, plu-
res singulis solent esse nuptae. Sed voces illa
victa item significant quod quaecumque ex
illis est victa, sive illa sint duae, sive plu-
res. Vox ista in huiusmodi locutionibus vim
habet pluralis numeri: ut in II. 15. Vide-

mus... vadem illum & inexercitatum, quanti-
vis leviter ictum, ploratus turpissimos elere.
Sic etiam in Quintil. Inst. Or. I. 3. Probus
quoque in primis erit ille ingeniosus: & ibi
probus ab illo segui & jacento multum abe-
rit. Peartcius. Vide Propertium, III. Eleg.
XI. 15.

patiuntur? Non pro suo partu ita propugnant, ut vulnera excipiant? nullos impetus, nullos ictus reformident? Omitto, quae perferant quaeque patiantur ambitiosi, honoris causa: laudis studiosi, gloriae gratia: amore incensi, cupiditatis. Plena vita exemplorum est. Sed adhibeat oratio modum, & redeat illuc, unde deflexit.

XXVIII. Dabit, dabit, inquam, se in tormenta vita beata: nec iustitiam, temperantiam, in primisque fortitudinem, magnitudinem animi, patientiam profecta, cum tortoris os viderit, consistet: virtutibusque omnibus sine ullo animi terrore ad cruciatum profectis, resistet extra fores (ut ante dixi) limenque carceris. Quid enim ea foedius, quid deformius sola relicta, comitatu pulcherrimo segregata? Quod tamen fieri nullo pacto potest. Nec enim virtutes sine beata vita cohaerere possunt, nec illa sine virtutibus. Itaque eam tergiversari non sinent, secumque rapient, ad quemcumque ipsae dolorem cruciatumque ducentur. Sapientis est enim proprium, nihil, quod poenitere possit, facere, nihil invitum, splendide, constanter, graviter, honeste omnia: nihil ita expectare, quasi certo futurum: nihil, cum acciderit, admirari, ut inopinatum ac novum accidisse videatur: omnia ad suum arbitrium referre: suis stare iudiciis. Quo quid sit beatus, mihi certe in mentem venire non potest.

Stoicorum quidem facilis conclusio est. Qui cum finem bonorum esse senserint, congruere naturae, cumque ea convenienter vivere: cum id sit in sapiente situm; non officio solum, verum etiam potestate: sequatur necesse est, ut cuius in potestate summum bonum, in eiusdem vita beata sit: ita fit semper vita beata sapientis. Habes, quae fortissime de beata vita dici putem, & quo modo nunc est, nisi quid tu melius attuleris, etiam verissime.

XXIX. AUD. Melius quidem afferre nihil possum: sed a te impetrarim libenter, ut, nisi molestum sit, quoniam te nulla vincula impediunt ullius certae disciplinae, libasque ex omnibus, quodcumque te maxime specie veritatis movet: quod paulo ante Peripateticos veteremque Academiam horta-

ri videbare, ut sine retractatione libere dicere auderent, sapientes esse semper *beatissimos*; id velim audire, quemadmodum his putes consentaneum esse id dicere. Multa enim a te contra istam sententiam dicta sunt, & Stoicorum ratione conclusa.

MAR. Utamur igitur libertate, qua nobis solis in philosophia licet uti: quorum oratio nihil ipsa iudicat, sed habetur in omnes partes; ut ab aliis possit ipsa per sese, nullius auctoritate adjuncta, iudicari. Et quoniam videris hoc velle, ut quaecumque dissentientium philosophorum sententia sit de finibus, tamen virtus satis habeat ad vitam beatam praesidii, quod quidem Carneadem disputare solitum accepimus, sed is, ut contra Stoicos, quos studiosissime semper refellebat, & contra quorum disciplinam ingenium ejus exarserat; nos illud quidem cum pace agemus. Si enim Stoici fines bonorum recte posuerunt; confecta res est: necesse est semper beatum esse sapientem. Sed quaeramus unamquamque reliquorum sententiam, si fieri potest, ut hoc praeclearum quasi decretum beatæ vitæ possit omnium sententiis & disciplinis convenire.

XXX. Sunt autem hæc de finibus, ut opinor, retentæ defensionæque sententiæ: primum simplices quatuor: Nihil bonum, nisi honestum, ut Stoici: Nihil bonum, nisi voluptatem, ut Epicurus: Nihil bonum, nisi vacuitatem doloris, ut Hieronymus: Nihil bonum, nisi naturæ primis bonis aut omnibus aut maximis frui, ut Carneades contra Stoicos diserebat. Hæc igitur simplicia. Illa mixta. Tria genera bonorum, maxima animi, secunda corporis, externa tertia, ut Peripatetici: nec multo veteres Academicis fecus. Voluptatem cum honestate Dinomachus & Callipho copulavit. Indolentiam autem honestati Peripateticus Diodorus adjunxit. Hæc sunt sententiæ, quæ stabilitatis aliquid habeant: nam Aristonius, Pyrrhonius, Herilli, nonnullorumque aliorum evanuerunt.

Hi quid possint obtinere videamus, omisissis Stoicis: quorum satis videor defendisse sententiam. Et Peripateticorum quidem explicata causa est: præter Theophrastum, & si qui illum

a Man. Lamb. *Dinomachus*

b Man. *subtilitatis*

fecuti, imbecillius horrent dolorem & reformidant. Reliquis quidem licet facere id quod fere faciunt, ut gravitatem dignitatemque virtutis exaggerent. Quam cum ad cælum extulerint, quod facere eloquentes homines copiose solent: reliqua ex collatione facile est contere, atque contemere. Nec enim licet iis, qui laudem cum dolore petendam esse dicunt, negare, eos esse beatos, qui illam adepti sunt. Quoniam enim sint in quibusdam malis: tamen hoc nomen beati longe & late patet.

XXXI. Nam ut quaestiosa mercatura, fructuosa aratio dicitur, non si altera semper omni damno, altera omnis tempestatis calamitate semper vacet, sed si multo majore ex parte exstat in utraque felicitas: sic vita, non solum si undique referta bonis est, sed si multo majore & graviore ex parte bona propendent, beata recte dici potest. Sequitur igitur, horum ratione, vel ad supplicium beata vita virtutem, cumque ea descendit in taurum, Aristotele, Xenocrate, Speusippo, Polemone auctoribus, nec eam minimis blandimentis corrupta deseret. Eadem Calliphontis erit, Diodorice sententia: quorum uterque honestatem sic complectitur, ut omnia, quæ sine ea sint, longe & retro ponenda censet. Reliqui habere se videntur angustius: enatant tamen: Epicurus, Hieronymus, & si qui sunt, qui disertum illum Carneadem

Tom. II.

Q q q

34. *Nec eam minimis blandimentis corrupta deseret*] Ita quidem librarii: sed nunquam mihi persuadebunt sic a Tullio profectum esse. Quid enim si non *minimis*, sed *maximis* & *potentissimis* blandimentis tenetur? an *tu deseret*? Quid autem? an solis blanditiis apud Phalaridis taurum res agitur: nihil ibi minarum, nihil terroris? Vides jam, opinor, vulgatæ lectionis pravitatem, Tu lege meo periculo, *Nec eam minis*, aut *blandimentis corrupta deseret*. Bentlejus.

35. *Qui disertum illum Carneadem euent defendere*: nemo est enim, qui eorum bonorum animum non patet esse indicem, eumque condolefaciat, ut ea, quæ bona malæ videntur, possit contemere] Non placet illud disertum. Esto enim disertissimus, ut sane fuit: indecenter tamen sic nunc appellatur. Qui enim disertus est, non opus habet de-

ferre. Codices plerique apud Gebardum desertum habent. Rectissime, ut & Gruteri visum est. *Deserto* enim & derelicto, illi profecto opus est advocato & patrono. Ideo autem Carneades desertus, quia is novæ Academicæ princeps habuit sectatores: cuius tamen disciplinam Cicero ipse apud Latinos instaurabat. Noster de Nat. Deor. I. 3. *Multis etiam sensu mirabile videri, eam nobis posthinc probatam esse philosophiam, quæ locum evipere, & quasi novam quendam rem ostenderet; desertæque discipline ac iam pridem relicte patrocinium nec opinanti nobis esse susceptum*. Quibus hæc obiciendum ita respondit cap. 5. *Nec vero desertarum reliquarumque veram patrocinium susceperimus*. Hæc enim in philosophia ratio profecta a Socrate, repetita ab Arcefila, confirmata a Carneade, usque ad nostram viguit aetatem, quam

bus es delectatus, vel civibus ruis, vel diis immortalibus dona. Omnes fere philosophi omnium disciplinarum, nisi quos a re-
cta ratione natura vitiosa detorsisset, hoc eodem animo esse
potuerunt.

Socrates, in pompa cum magna vis auri argentique ferretur, *Quam multa non desidero!* inquit. Xenocrates, cum legati ab Alexandro quinquaginta ei talenta attulissent, quæ erant pecunia temporibus illis, Athenis præsertim, maxima: abduxit legatos ad cœnam in Academiam: iis apposuit tantum, quod satis esset, nullo apparatu. Cum postridie rogarent eum, cui numerari juberet: *Quid? vos hesternæ,* inquit, *cœnula non intellexistis, me pecunia non egere?* Quos cum trifiores vidisset, xxx minas accepit, ne ad spernari regis liberalitatem videretur.

At vero Diogenes liberius, ut Cynicus, Alexandro roganti, ut diceret, si quid opus esset, *Nunc quidem paululum,* inquit, *a sole.* Offecerat videlicet apricanti. Et hic quidem disputare solebat, quanto regem Persarum vita fortunaque superaret. Sibi nihil deesse: illi nihil satis unquam fore. Se ejus voluptates non desiderare, quibus nunquam satiari ille posset: suas eum consequi nullo modo posse.

XXXIII. Vides, credo, ut Epicurus cupiditatum genera diviserit, non nimis fortasse subtiliter, utiliter tamen: partim esse naturales, & necessarias: partim naturales, & non necessarias: partim neutrum. Necessarias satiari posse pœne nihilo: divitiis enim natura parabiles esse. Secundum autem genus cupiditatum, nec ad potiendum difficile esse censet, nec vero ad carendum. Tertias, quod essent plane inanes, neque necessitatem modo, sed ne naturam quidem attingerent, funditus ejiciendas putavit.

Hoc loco multa ab Epicureis disputantur, eæque voluptates singillatim extenuantur: quarum ⁴² genera non contemnunt: quarunt tamen copiam. Nam & obscœnas voluptates, de quibus multa ab illis habetur oratio, faciles, communes, in medio

⁴² *Quarum genera non contemnunt, quarunt tamen copiam.*] Vitiosa sine dubio oratio. Quorum enim illud *semper*: cum inter non contemnere & querere nulla sit oppositio. Lege, aut, Non querunt tamen copiam, aut, spernunt tamen copiam. Bent.

dio fitas esse dicunt: easque si natura requirat, non genere, aut loco, aut ordine, sed forma, ætate, figura metiendas putant: ab iisque abstinere minime esse difficile, si aut valetudo, aut officium, aut fama postulet: omninoque genus hoc voluptatum optabile esse, si non obstit; prodesse nunquam. Totumque hoc de voluptate sic ille præcepit, ut voluptatem ipsam per se, quia voluptas sit, semper optandam expetendamque putet: eademque ratione dolorem ob id ipsum, quia dolor sit, semper esse fugiendum. Itaque hac usurum compensatione sapientem, ut voluptatem fugiat, si ea majorem dolorem effectura sit: & dolorem suscipiat, majorem efficientem voluptatem; omniaque jucunda quanquam sensu corporis judicentur, ad animum referri tamen. Quocirca corpus gaudere tamdiu, dum præsentem sentiret voluptatem: animum & præsentem percipere pariter cum corpore, & prospicere venientem, nec præteritam præterfluere sinere. Ita perpetuas & contextas voluptates in sapiente fore semper, cum expectationi speratarum voluptatum, perceptarum memoria jungentur. Atque iis similia ad victum etiam transferuntur, extenuanturque magnificentia & sumptus epularum, quod parvo cultu natura contenta sit.

XXXIV. Etenim quis hoc non videt, desideris ista condiri omnia? Darius in fuga, cum aquam turbidam & cadaveribus inquinatam bibisset, negavit unquam se bibisse jucundius. Nunquam videlicet sitiens biberat. Nec esuriens Ptolemæus ederat: cui cum peragranti Ægyptum, comitibus non consecutis, cibarius in casa panis datus esset, nihil visum esse illo pane jucundius. Socratem ferunt, cum usque ad vesperum contentius ambularet, quæsitumque esset ex eo, quare id faceret: respondisse, se, quo melius cœnaret, opsonare ambulando famem. Quid? victum Lacedæmoniorum in phiditiis ⁴³ nonne videmus? ubi cum tyrannus cœnavisset Dionysius, negavit

⁴³ *In phiditiis*] Si quidem *Phiditiis* hæc Lacedæmoniorum vocarunt *phiditiis*, & hoc nomen a *phiditiis* dictum putaverunt. Ad edictio, Aldina, aliæque nonnullæ, retinenda fuerat ea vox, non temere extrudenda. Magni verbo *Socrator* *Buberius*.
Et vero Joan. Meursius, *Misc. Lacon.* l. 4.

gavit se jure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum. Tum is, qui illa coxerat: *Minime mirum, condimenta enim defuerunt.* Quæ tandem? inquit ille. *Labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota* ⁴⁴, *fames, sitis.* His enim rebus Lacedæmoniorum epulæ conduntur. Atque hoc non ex hominum more solum, sed etiam ex bestiis intelligi potest, quæ, ut quidquid objectum est, quod modo natura non sit alienum, eo contentæ non quærunt amplius. Civitates quadam univærſæ, more doctæ, parsimonia delectantur, ut de Lacedæmonis paulo ante diximus. Perſarum a Xenophonte victus exponitur: quos negat ad panem adhibere quidquam, præter nasturtium. Quanquam, si quædam etiam suaviora natura desideret, quam multa ex terra arboribusque gignuntur cum copia facili, tum suavitate præstanti? Adde ficitatem, quæ consequitur hanc continentiam in victu. Adde integritatem valetudinis. Confer sudantes, ructantes, refertos epulis, tanquam opimos boves: tum intelliges, qui voluptatem maxime sequantur, eos minime consequi; jucunditatemque victus esse in desiderio, non in satietate.

XXXV. Timotheum, clarum hominem Athenis & principem civitatis, ferunt, cum cœnavisset apud Platonem, eoque convivio admodum delectatus esset, vidissetque eum postridie, dixisse: *Vestra quidem cœnæ non solum in præsentia, sed etiam postero die jucunda sunt.* Quid, quod ne mente quidem recte uti possumus, multo cibo & potione completi? Est præclara epistola Platonis ad Dionis propinquos: in qua scriptum est his fere verbis: „ Quo cum venissem, vita illa beata, quæ „ nullo modo mihi placuit, bis in die saturum fieri, nec „ unquam pernoctare solum: cæteraque quæ comitantur huic „ vitæ, in qua sapiens nemo efficitur unquam, moderatus „ vero multo minus. Quæ enim natura tam mirabiliter tem- „ perari potest?

Quo modo igitur jucunda vita potest esse, a qua absit prudentia?

44 *Cursus ad Eurotam* J Vulgo *ab Eurota*. Sed recte doctissimus Bentleyus: Eurotas enim sub ipsis prope Spartæ montibus fluit.

Vide Chr. Cellarium Geogr. lib. II. cap. 13. *Dovisus*.

dentia? absit moderatio? Ex quo Sardanapali opulentissimi Syriæ regis error agnoscitur, qui incidi jussit in busto:

Hæc habeo, quæ edi, quæque exsarvata libido

Hausit: at illa jacent multa & præclara relicta.

Quid aliud, inquit Aristoteles, in bovis, non in regis sepulcro inscriberes? Hæc habere se mortuum dicit, quæ ne vivus quidem diutius habebat, quam fruebatur.

Cur igitur ⁴⁵ divitiæ desiderentur? aut ubi paupertas beatos esse non finit? Signis, credo, tabulis, ludis. Si quis est, qui his delectetur, nonne melius tenes homines fruuntur, quam illi, qui his abundant? Est enim earum omnium rerum nostra in urbe summa in publico copia. Quæ qui privati habent, nec tam multa & raro vident, cum in sua rura venerunt: quos tamen pungit aliquid, cum, illa unde habeant, recordantur. Dies me deficiet, si velim paupertatis causam defendere. Aperta enim res est, & quotidie nos ipsa natura admonet, quam paucis, quam parvis rebus egeat, quam vilibus.

XXXVI. Num igitur ignobilitas, aut humilitas, aut etiam popu-

45 *Cur igitur divitiæ desiderentur? aut ubi paupertas beatos esse non finit? Signis, credo, tabulis, ludis.* Si quis est qui his delectetur; nonne melius tenes homines fruuntur, quam illi qui his abundant? Est enim earum omnium rerum nostra in urbe summa in publico copia: que qui privati habent, nec tam multa & raro vident, cum in sua rura venerunt: quos tamen pungit aliquid, cum illa unde habeant recordantur. Torum hunc locum necesse erat describere, ut facilius intelligi possit, quid velim. Vide igitur illud ludis: & quam male ei conveniat cum frequentibus, perspicere. *Que*, inquit, *qui privati habent: an habere ludos Latine dicitur? an privati autem domi ludos institeriant? Sequitur mox, Et raro vident, cum in sua rura venerunt: hoc signis & tabulis bene convenit, que in villis suis habere Romani proceres consueverant: Indis vero minime. Ut & illud denique pungit aliquid; ob peccatum scilicet & sacrilegium a se admittum: plerumque enim signa illa & tabule e Græcis urbibus templisque rapina aut furto ablata erant; de qua re consule actio-*

nes in Verrem. Sed quid hoc, obsecro, ad ludos pertinet? Vides jam, opinor, lectionis receptæ pravitatem. Tu lege non ita magna mutatione; si enim & d in veteribus scriptis sæpe confunduntur; Signis, credo, & tabulis pictis. Sic loqui solebant boni scriptores: Horatius epist. I. 2. *Ut stipulam pictæ tabulæ, siveuta podagram.* Serm. I. 1. *Cogit aut pictis tanquam gaudere tabellis.* Epist. II. 1. *Suspendit picta vultum mentemque tabella.* Cicero ipse, de Nat. Deor. II. 31. *Qui igitur convenit, signum aut tabularum pictam cum adpexerit, sive adhibitam esse artem? & III. 37. Nonne enim animadvortis ex tot tabulis pictis, quam multi votis vino tempestatis effugerint? Pro Roscio Amerino cap. 46. Quid præterea calati argenti? quid stragula vestis? quid marmoris apud illum putatis esse? Postquam hæc scripseram, sero hoc animadverti apud Lambinum: *Quilam*, inquit, *tabulis pictis, deleta voce ludis, a quibus diffinit.* Itane vero, vir optime? Nollem factum. Sed alius tuis recte factis hoc erratum pensabitur. Bentleyus.*

popularis offensio, sapientem beatum esse prohibebit? Vide, ne plus commendatio in vulgus, & hæc, quæ expetitur, gloria molestiæ habeat, quam voluptatis. Leviculus sane noster Demosthenes, qui illo susurro delectari se dicebat aquam ferentis mulierculæ, ut mos in Græcia est, insufurrantisque alteri: *Hic est ille Demosthenes*. Quid hoc levius? At quantus orator? Sed apud alios loqui videlicet didicerat, non multum ipse secum.

Intelligendum est igitur, nec gloriam popularem ipsam per se expetendam, nec ignobilitatem extimescendam. *Veni Athenas*, inquit Democritus, *neque me quisquam ibi agnovit*. Constantem hominem & gravem! qui gloriatur, a gloria se abfuisse. An tibicines, iique, qui fidibus utuntur, suo, non multitudinis arbitrio, cantus numerosque moderantur: vir sapiens, multo arte majore præditus, non quid verissimum sit, sed quid velit vulgus, exquiret? An quidquam stultius, quam, quos singulos, sicut operarios barbarosque contempnas, eos aliquid putare esse universos? Ille vero nostras ambitiones levitatemque contemnet, honoresque populi, etiam ultro delatos, repudiabit: nos autem eos nescimus, antequam poenitere cœpit, contemnere.

Est apud Heraclitum physicum de principe Ephesiorum Hermodoro. Universos ait Ephesios esse morte multandos, quod, cum civitate expellerent Hermodorum, ita locuti sunt: *Nemo de nobis unus excellat: sui quis exstiterit, alio in loco & apud alios sit*. An hoc non ita sit omni in populo? Nonne omnem exsuperantiam virtutis oderunt? Quid? Aristides (malo enim Græcorum, quam nostra proferre) nonne ob eam causam expulsus est patria, quod præter modum justus esset? Quantis igitur molestiis vacant, qui nihil omnino cum populo contrahunt! Quid est enim dulcius otio literato? Iis dico literis, quibus infinitatem rerum atque naturæ, & in hoc ipso mundo cælum, terras, maria cognoscimus.

XXXVII. Contempto igitur honore, contempta etiam pecunia, quid relinquitur, quod extimescendum sit? Exilium, credo: quod in maximis malis ducitur. Id si propter alienam & offen-

offensam populi voluntatem malum est: quam sit ea contemnenda, paulo ante dictum est. Sin abesse a patria miserum est: plenæ miserorum provinciæ sunt; ex quibus admodum pauci in patriam revertuntur. At mutantur bonis exules. Quid tum? parumne multa de toleranda paupertate dicuntur? Jam verò exilium, si rerum naturam, non ignominiam nominis quærimus, quantum demum a perpetua peregrinatione differet? in qua ætates suas philosophi nobilissimi consumpserunt, Xenocrates, Crantor, Arcefilas, Lacydes, Aristoteles, Theophrastus, Zeno, Cleanthes, Chrysippus, Antipater, Carneades, Panætius, Clitomachus, Philo, Antiochus, Posidonius, innumerabiles alii: qui, semel egressi, nunquam domum reverterunt.

At enim non erit sine ignominia. Ignominia afficere poterit sapientem? De sapiente enim hæc omnis oratio est; cui jure id accidere non possit: nam jure exultantem consolari non oportet.

Postremo ad omnes casus facillima ratio est eorum, qui ad voluptatem ea referunt, quæ sequuntur in vita, ut, quocumque hæc loco suppeditent, ibi beate queant vivere. Itaque ad omnem rationem Teucris vox accommodari potest,

Patria est, ubicumque est bene.

Socrates quidem cum rogaretur, curatam se esse diceret, *Mundanum*, inquit. Totius enim mundi se incolam & civem arbitrabatur. Quid T. Albucius? nonne animo æquissimo Athenis exul philosophabatur? Cui tamen illud ipsum non accidisset, si in republica quiescens Epicuri legibus paruisset. Qui enim beator Epicurus, quod in patria vivebat, quam quod Athenis Metrodorus? Aut Plato Xenocratem vincebat, aut Polemo Arcefilam, quo esset beator? Quanti vero ista civitas æstimanda est, ex qua boni sapientesque pelluntur? Demaratus quidem Tarquini, regis nostri, pater, tyrannum Cypselum quod ferre non poterat, fugit Tarquinius Corintho, & ibi suas fortunas constituit, ac liberos procreavit. Num stulte anteposuit exilii libertatem domesticæ servituti?

XXXVIII. Jam vero motus animi, sollicitudines, ægritudinesque

neſque oblivione leniuntur, traductis animis ad voluptatem. Non ſine cauſa igitur Epicurus auſus eſt dicere, ſemper in pluribus bonis eſſe ſapientem, quia ſemper ſit in voluptatibus. Ex quo effici putat ille, quod quærimus, ut ſapiens ſemper beatus ſit. Etiamne, ſi ſenſibus carebit oculorum, ſi aurium? Etiam. Nam iſta ipſa contemnit. Primum enim, horribilis iſta cæcitas quibus tandem caret voluptatibus? Cum quidam etiam diſputent, cæteras voluptates in ipſis habitare ſenſibus; quæ autem adſpectu percipiuntur, ea non verſari in oculorum ulla jucunditate: ut ea, quæ guſtemus, olfaciamus, tractemus, audiamus, in ea ipſa, ubi ſentimus, parte verſentur; in oculis tale nihil ſit. Animus accipit quæ videmus. Animo autem multis modis variisque delectari licet, etiam ſi non adhibeatur adſpectus. Loquor enim de docto homine & erudito, cui vivere eſt, cogitare. Sapientis autem cogitatio non ferme ad inveſtigandum adhibet oculos advocatos. Etenim ſi nox non adimit vitam beatam, cur dies nocti ſimilis adimat? Nam illud Antipatri Cyrenaici eſt quidem paulo obſcœnius, ſed non abſurda ſententia eſt: cujus cæcitatem cum mulierculæ lamentarentur, *Quid agitis?* inquit: *an vobis nulla videtur voluptas eſſe nocturna?* Appium quidem veterem illum, qui cæcus annos multos fuit, & ex magiſtratus & ex rebus geſtis intelligimus, in illo ſuo caſu nec privato nec publico muneri deſuiſſe. C. autem Druſi domum completi a conſultoribus ſolitam accepimus: cum, quorum res eſſet, ſua ipſi non videbant, cæcum adhibebant ducem.

XXXIX. Pueris nobis Cn. Aufidius prætorius ⁴⁶ & in ſenatu ſententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat, & Græcam ſcribebat hiftoriam, & videbat ⁴⁷ in literis. Diodotus Stoico-

⁴⁶ Prætorius eſt in ſenatu ſententiam dicebat] Pighius, in Annalibus, ad ann. U. C. 634. hanc phraſim putat eſſe miſtilam; excidiſſe enim vocem cæcus; quæ quidem ad explendam ſolviendamque ſententiam proſus neceſſaria eſt. Si enim cæcus non fuit Aufidius, quid mirum eſt feciſſe illum omnia, quæ Cicero commemorat? cæcitatem in Appio, in Druſo, in Diodoro Stoico, non præ-

termiſiſt; cur omiſerit in hoc Aufidio? Legi ergo poſſit: Prætorius, cæcus, & in ſenatu ſententiam dicebat. Baſerius.

⁴⁷ Videbat in literis] Cæcus erat iſte Aufidius; & ideo argutus ſibi videbatur quicunque erat librarius, qui primus illud videbat nobis ſuſpoſuit. Ego vero tam putidum ſchema non eſſe Ciceronis continuo agnovi. Aliter, ajunt, oleit catuli, aliter ſues.

Stoicus, cæcus, multos annos domi noſtræ vixit. Is vero, quod credibile vix eſſet, cum in philoſophia multo etiam magis aſſidue quam antea verſaretur; & cum fidibus Pythagoreorum uteretur, cumque ei libri noctes & dies legerentur, quibus in ſtudiis oculis non egebat: * tum quod ſine oculis fieri poſſe vix videretur, geometriæ munus tuebatur, verbis præcipiens diſcentibus, unde, quo, quamque lineam ſcriberent. Aſclepiadem ſerunt, non ignobilem ^b Eretricum philoſophum, cum quidam quæreret, quid ei cæcitas attuliſſet, reſpondiſſe, *Puero ut uno eſſet comitator.* Ut enim vel ſumma paupertas tolerabilis ſit, ſi liceat ⁴⁸, quod quibuſdam Græcis quotidie ſic cæcitas ferri facile poſſit, ſi non deſint ſubſidia valetudinum.

Democritus, luminibus amiſſis, alba ſcilicet & atra diſcernere non poterat: at vero bona, mala; æqua, iniqua; honeſta, turpia; utilia, inutilia; magna, parva poterat; & ſine varietate colorum licebat vivere beate; ſine notione rerum non licebat. Atque hic vir impediti animi etiam aciem adſpectu oculorum arbitrabatur: & cum alii ſæpe, quod ante pedes eſſet, non viderent, ille infinitatem omnem peregrinabatur, ut nulla in extremitate conſiſteret. Traditum eſt etiam, Homerum cæcum fuiſſe. At ejus picturam, non poeſim, videmus. Quæ regio, quæ ora, qui locus Græciæ, quæ ſpecies ⁴⁹ formæ, quæ pugna, quæ acies, quod remigium, qui motus hominum, qui ferarum, non ita expictus eſt, ut, quæ ipſe non viderit, nos ut videremus, effecerit? Quid ergo aut Homero ad delectationem animi ac voluptatem, aut cuiquam docto deſuiſſe unquam arbitramur?

Aut, ni ita ſe res haberet, Anaxagoras, aut hic ipſe De-

R r r 2 mo-

ſues. Et proinde, ubi parumper animum intenderam, ſua ſponte enaſcebatur vera & ſincera lætio, & Græcam ſcribebat hiftoriam, & vivebat in literis: hoc eſt, omnem ſuam ætatem in literis conſumpſit. Noſter ep. Fam. IX. 26. *Quid ergo faciam? te conſulo, qui philoſophum audis. Angar? excruciemne me? quid aſſequar? deinde quem ad ſuam? Vivas, inquit, in literis. An quidquam me aliud agere cenſes: aut poſſem vivere, niſi in literis viverem? ſed eſt earum etiam, non ſatiatur, ſed quidam modus.* Ibidem XIII. 28.

Eſt enim in eo, cum virtus & probitas & ſummum officium ſummæque obſervantia, tum ſtudia illa noſtra, quibus antea delectabamur, nunc etiam vivimus. Bent.

a Man. Lamb. tanen
b Lamb. medicum & philoſophum
48 Si liceat, quod quibuſdam Græcis quotidie] Nimirum mendicare; quæ honeſta eſt & moribus. Daviſius.

49 Quæ ſpecies formæ, quæ pugna] Daviſius ex Miſ. Gebhardianis quæ ſpecies, ſummæque pugna.

mocritus, agros & patrimonium sua reliquissent? huic discendi quærendique divinæ delectationi toto se animo dedissent? Itaque augurem Tireciam, quem sapientem fingunt poeta, nunquam inducunt deplorantem cæcitatem suam: at vero Polyphemum⁵⁰ Homerus cum immanem ferumque finxisset, cum ariete etiam colloquentem facit, ejusque laudare fortunas, quod, qua vellet, ingredi posset, & quæ vellet, attingere. Recte hic quidem: nihilo enim erat ipse Cyclops, quam aries ille, prudentior.

XL. In furditate vero quidnam est mali? Erat furdaster M. Crassus: sed aliud molestius, quod male audiebat; etiam si, ut mihi videbatur, injuria. Epicurei nostri Græcæ fere nesciunt, nec Græci Latine. Ergo hi in illorum, & illi in horum sermone furdi: omnesque⁵¹ id nos in iis linguis, quas non intelligimus, quæ sunt innumerabiles, furdi profecto sumus. At vocem citharædi non audiunt: ne stridorem quidem ferræ tum, cum acuitur: aut grunitum, cum jugularur, suis: nec, cum quiescere volunt, fremitum murmurantis maris. Et, si cantus eos forte delectant, primum cogitare debent, antequam hi sint inventi, multos beate vixisse sapientes. Deinde multo majorem percipi posse legendis his, quam audiendis, voluptatem.

Tum, ut paulo ante cæcos ad aurium traducebamus voluptatem, sic licet surdos ad oculos. Etenim qui secum loqui poterit, sermonem alterius non requiret. Congerantur in unum omnia, ut idem oculis & auribus captus sit: prematur etiam

⁵⁰ Polyphemum Homerus cum ariete etiam colloquentem facit, ejusque laudare fortunas, quod qua vellet ingredi posset, & quæ vellet attingere.] Recte animadvertit apud Homerum hoc non haberi: ergo aut finxit id Cicero, aut ex tragico quodam sumpsisse videtur. Sed postrema illa quæ vellet attingere languida sunt & inania. Quidam apud Lambinium adscribere reponebant; verum hoc adhuc deterius. Omnes fere Gebhardi codices quem præferunt; non quæ. Unde suspicor legendum esse, & in quem vellet attingere. Conuenit profecto hoc Cyclopi immanitati. Accius apud Nostrum de Divin. I. 22. Duos

consanguineos arietes inde eligi. Deinde eius germanum carnibus conuicit in me arietare, eoque istu me ad casum dari. Vel propius etiam positis, & quem vellet arietare: ut Plautus in Truculento II. 2. Quis illic est, qui tam proterve nostras ades arietat? Nisi forte & hic legendum sit, proterve in nostras &c. Bentlejus.

⁵¹ Omnesque id nos.] Manutius, & Lambinus reponebant, Omnesque item nos &c. Pronomen id omnino delet Davilius. Tuetur autem Wopkenius, quem vide Tullian. Lett. I. 21.

etiam doloribus acerrimis corporis: qui primum per se ipsi plerumque conficiunt hominem: sin forte longinquitate producti vehementius tamen torquent, quam ut causa sit, cur ferantur: quid est tandem, dii boni! quod laboremus? Portus enim præsto est, quoniam mors ibidem est, æternum nihil sentienti receptaculum. Theodorus Lyfimacho mortem minitanti: *Magnum vero, inquit, effecisti, si cantharidis vim consecurus es.* Paulus Persæ deprecanti, ne in triumpho duceretur, *In tua id quidem potestate est.* Multa primo die, cum de ipsa morte quæreremus: non pauca etiam postero, cum ageretur de dolore, sunt dicta de morte: quæ qui recorderetur, haud sane periculum est, ne non mortem aut optandam, aut certe non timendam putet.

XLI. Mihi quidem in vita servanda videtur illa lex, quæ in Græcorum conviviiis obtinetur; Aut bibat, inquit, aut abeat. Et recte. Aut enim fruatur aliquis pariter cum aliis voluptate potandi: aut, ne sobrius in violentiam vinolentorum incidat, ante discedat: sic injurias fortunæ, quas ferre nequeas, defugiendo relinquit. Hæc eadem, quæ Epicurus, toridem verbis dicit & Hieronymus. Quod si ii philosophi, quorum ea sententia est, ut virtus per se ipsa nihil valeat: omneque quod honestum nos & laudabile esse dicimus, id illi cassum quiddam & inani vocis sono decoratum esse dicant: & tamen semper beatum censent esse sapientem: quid tandem a Socrate & Platone profectis philosophis faciendum putes? Quorum alii tantam præstantiam in bonis animi esse dicunt, ut ab his corporis & externa obscurentur. Alii autem hæc ne bona quidem ducunt: in animo reponunt omnia. Quorum controversiam solebat tanquam honorarius arbiter judicare Carneades. Nam cum, quacumque bona Peripateticis, eadem Stoicis commoda viderentur: neque tamen Peripatetici plus tribuerent divitiis, bonæ valetudini, cæteris rebus generis ejusdem, quam Stoici: cum ea re, non verbis ponderarentur; causam esse diffidendi negabat. Quare hunc locum cæterarum disciplinarum philosophi quemadmodum obtinere possint,

a Man. Lamb. inanis

b lidem. Platone, profectisque philosophis

fint, ipsi viderint. Mihi tamen gratum est, quod de sapientium perpetua bene vivendi facultate dignum quiddam philosophorum voce profitentur.

Sed quoniam mane est eundem, has quinque dierum disputationes memoria comprehendamus. Equidem me etiam conscripturum arbitror: ubi enim melius uti possumus hoc, cuiusmodi est, otio? ad Brutumque nostrum hos libros alteros quinque mittemus: a quo non modo impulsus sumus ad philosophicas scriptiones, verum etiam lacestim. In quo quantum ceteris profuturi sumus, non facile dixerimus: nostris quidem acerbissimis doloribus, variisque, & undique circumfusis molestiis, alia nulla potuit inveniri levatio.

NATURA DEORUM,

AD M. BRUTUM,

LIBER PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Totus hic liber trifariam dispartitur: Parte prima, ad caput usque 8, Cicero nonnulla præmittit, quibus toti operi veluti proludit. Parte secunda, quæ capite 20. clauditur, Vellejus Epicureus philosophus, rejectis aliorum philosophorum opinionibus, Epicuri de Deo placita in medium affert, & magnifice commendat. Tertia denique parte, quæ reliquo libro continetur, totam Epicuri de Deorum natura doctrinam a Vellejo expositam Corta ex Academia philosophus evertit. PETRUS LESCALOPERIUS.

I.

UM multæ res in philosophia nequaquam factis adhuc explicatæ sint, tum perdifficilis, Brute, (quod tu minime ignoras) & perobscura quæstio est de natura deorum: quæ & ad agnitionem animi pulcherrima est, & ad moderandam religionem necessaria. De qua tam variæ sunt doctissimorum hominum, tamque discrepantes

Tom. II.

natura, simul elucesceret mentis humane ratio. Vide Tusc. I. 26. 27. Similiter Varro apud Augustin. C. D. VII. 15. Hinc liquet a scopo profusius aberrasse M. A. Murærum, qui agnitionem animi rescribent, uti docet etiam Adr. Turnebus Advers. xiv. 14. Davisius. Dudum priusquam Davisiana legerem, in ea sententia eram, agnitionem animi illam esse, quæ cognoscitur animus, non quæ cognoscitur. Qui sic intelligunt, quasi dicat Cicero eam quæstionem esse cognitum pulcherrimam,